

розвитку в світі при збереженні права національних факторингових компаній укладати угоди з постачальниками і іншими факторинговими компаніями на власних умовах.

Відповідно до даної Конвенції операція вважається факторинговою, у тому випадку, якщо вона задовольняє як мінімум дві з чотирьох ознак:

- 1) наявність кредитування у формі попередньої сплати боргових вимог,
- 2) вступ бухгалтерського обліку постачальника, передусім, врахування реалізації;
- 3) інкасування його заборгованості;
- 4) страхування постачальника від кредитного ризику.

Разом з тим в ряді країн до факторингу, як і колись, відносять і облік рахівниць-фактур – операцію, що задовольнить лише одну, перших з указаних ознак.

На національному рівні ця операція регулюється звичайно національними законами стосовно добровільного відступлення вимоги або цесії кредиту (передачі кредитором свого права вимоги іншій особі, створеній за угодою між ними), а також іншими актами, що регулюють ті або інші аспекти господарського життя (законами про компанії, банки, банкрутства та ін.) В Україні факторингові відносини регулюються законами: «Про банки і банківську діяльність», «Про податок на додаткову вартість», а також проектом Цивільного кодексу України. Але розвиток факторингу на міжнародному і національному рівні в деякій мірі обмежується тим, що на сьогоднішній день в жодній країні світу не прийнятий спеціальний закон про факторинг.

#### Список літератури:

1. Банки і банківські операції. М., 1997. 2. Гавальда К., Стуфле Ж. Банківське право. 1996.

*І.І. Килимник*

#### ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФРАНЧАЙЗИНГУ В УКРАЇНІ

В умовах розвитку підприємства та ринкових відносин в Україні міцно укріпились нові, раніше в нас невідомі види зобов'язань у підприємницькому обороті: лізинг, довірче управління майном, франчайзинг, ліцензійні угоди та інші.

Серед цих нових форм бізнесу в нашій країні широкого розповсюдження набули договори франчайзингу. Це обумовлено, з одного боку, стрімким ростом франчайзингу за кордоном. В країнах з розвинутою ринковою економікою франчайзинг вважають найпрогресивнішою системою бізнесу. З іншого боку, в нашій країні значно зросла кількість малих підприємств з достатнім потенціалом для успішної конкуренції при укладанні угоди про франчайзинг.

Швидкий розвиток і широке розповсюдження франчайзингу пов'язані також з ростом значення нематеріальних активів у сфері бізнесу. Впровадження науково-технічних розробок, удосконалення методів організації та управління виробництвом через договірну передачу прав інтелектуальної власності сприяють більшому зростанню рентабельності бізнесу.

Незважаючи на перспективність цього виду бізнесу, франчайзинг фактично не має сьогодні правової бази в Україні. Цивільний кодекс, який має стояти в центрі законодавчого регулювання економічних відносин, зараз вступив у суперечність з вимогами економічних реформ.

У серпні 1996 року був виданий проект Цивільного кодексу України, в якому зроблено спробу привести у відповідність законодавчу основу з вимогами економічних реформ. Однак його прийняття невиправдано затягується.

Головною особливістю договору франчайзингу є надання прав власником користувачеві комплексу виключних прав на використання об'єктів інтелектуальної власності. В результаті користувачеві надаються:

- право діяти під фірмовим найменуванням або комерційною ознакою прав власника;

- права на товарні знаки, знаки обслуговування;

- права використовувати об'єкти промислової власності, що охороняються і належать прав власникові, – винаходи, виробничі зразки, а також комерційну інформацію, що охороняється.

В проекті Цивільного кодексу України від 25 серпня 1996 року договір франчайзингу визначається таким чином:

«За договором франчайзингу одна сторона (правоволоділець) зобов'язується надати іншій стороні (користувачеві) за винагороду на строк або без визначення строку право використання в підприємницькій діяльності користувача комплексу виключних прав, належних правоволоділець, в тому числі право на фірмове найменування і (або) комерційне позначення правоволоділець, на комерційну інформацію, що охороняється, а також інші передбачені договором об'єкти виключних прав – знак для товарів і послуг тощо».

Відповідно до договору франчайзингу франчайзер зобов'язаний:

- передати франчайзі технічну і комерційну документацію та надати іншу інформацію, що необхідна франчайзі для здійснення прав, які надані йому договором франчайзингу, а також проінструктувати користувача та його працівників з питань, пов'язаних зі здійсненням цих прав;

- надати франчайзі ліцензії, що передбачені договором, забезпечивши їх оформлення у встановленому порядку;

- надати франчайзі постійне технічне та консультативне сприяння, в тому числі навчання та підвищення кваліфікації робітників;

- контролювати якість товарів, робіт (послуг), які виконуються франчайзі відповідно до договору франчайзингу.

Таким чином, сторони договору франчайзингу перебувають у тісних ділових стосунках. Особливістю договору франчайзингу є жорсткі обмеження прав сторін:

- обов'язок прав власника не надавати іншим особам аналогічні комплекси виключних прав для їх використання на закріпленій за користувачем території або утримуватися від власної аналітичної діяльності на цій території;

- обов'язок користувача не конкурувати з прав власником на території, на яку поширюється дія договору франчайзингу, стосовно підприєм-

ницької діяльності, яка здійснюється з використанням виключних прав, що належать правовласникові;

- відмова користувача від отримання за договором франчайзингу аналітичних прав від конкурентів правовласника;
- обов'язок користувача узгоджувати з правовласником місце розташування комерційних приміщень, які мають використовуватись при здійсненні виключних прав, що надаються у відповідності з договором, а також їх внутрішнє та зовнішнє оформлення.

Перелічені вище особливості франчайзингу дозволяють виділити такі аспекти господарської діяльності, які потребують спеціального регулювання:

- порядок створення та статус суб'єктів, що господарюють;
- права власників;
- умови господарської діяльності;
- порядок розв'язання спорів та захисту порушених прав;
- порядок і систему сплати податків (3, с. 50).

Крім цього, потрібно відзначити, що більшість договорів франчайзингу в Україні мають своєму складі іноземний елемент, тобто реалізуються через передачу українському партнерові від закордонного виключних прав на реалізацію товарів та послуг, а рідше – на виробництво України за технологією і під товарним знаком закордонного партнера.

Наявність іноземного елемента у відносинах франчайзингу суттєво ускладнює проблему правового регулювання цього виду бізнесу. Зокрема, виникають додаткові питання з'ясування правосуб'єктності іноземної сторони, правового регулювання та захисту виключних прав промислової власності, які передаються.

В процесі діяльності франчайзера на території України виникають два питання: по-перше, про визнання правосуб'єктності іноземної юридичної особи і, по-друге, про допущення її до здійснення господарської діяльності на території України, а також про умови такої діяльності.

В міжнародній практиці правосуб'єктність іноземних юридичних осіб звичайно визнається на основі двосторонніх договорів, насамперед торгових.

Основною договору франчайзингу, як уже відзначалось, є передача прав інтелектуальної власності. У зв'язку з цим виникає питання про адекватний правовий захист цих прав в різних країнах. Відносини, що пов'язані з охороною та використанням об'єктів інтелектуальної власності, регулюються великою кількістю міжнародних конвенцій та угод.

Україна зараз не бере участі у всіх цих угодах.

В національному законодавстві України ці відносини регулюються цілим рядом законів. До них належать закони України «Про охорону прав на винаходи та корисні моделі», «Про охорону прав на знаки для товарів та послуг», «Про охорону прав на промислові зразки».

У зв'язку з наявністю іноземного елемента в договорі франчайзингу виникають і інші питання правового регулювання. Наприклад, питання, що пов'язані з особливостями законодавства про конкуренцію, податкового законодавства. Неврегульованими залишаються і питання розв'язання спорів між франчайзером і франчайзі.

Договір франчайзингу не врегульовано в числі договірних громадсько-правових зобов'язань, передбачених у діючому законодавстві. Регулювання таких відносин, однак, можливе на основі положення ст. 4 ЦК України про те, що громадянські права і обов'язки виникають з дій громадян і організацій, які хоча й не передбачені законом, але й не суперечать йому.

Комплексний характер відносин, що виникли в результаті укладення франчайзингової угоди, і тим більше при наявності в їх складі іноземного елемента, безумовно потребує не тільки врегулювання їх нормами Цивільного кодексу, але й шляхом прийняття окремого закону, як це сталося з регламентацією лізингових угод.

*О.С. Удовиченко, канд. юрид. наук*

#### **ДОГОВІР ПРО СУМІСНУ ДІЯЛЬНІСТЬ У СУЧАСНОМУ АСПЕКТІ**

Поняття договору про сумісну діяльність можна визначити із змісту ст. 430 ЦК України як угоди, за якою сторони зобов'язуються сумісно діяти для досягнення спільної господарської мети.

В системі цивільно-правових договорів він займає самостійне місце, тому що має специфічну юридичну мету, що не підпадає під жоден інший договірний тип. Правова мета досліджуваної угоди – досягнення спільної господарської мети – єдина для всіх учасників договору, завдяки чому воля останніх спрямована не назустріч один одному, а в одному напрямку.

«Господарська мета» може бути виведена із поняття господарської діяльності згідно зі ст. 1 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність». Господарська діяльність – це будь-яка діяльність, пов'язана з виробництвом та обміном матеріальних та нематеріальних благ, що виступають у формі товару. Господарська мета – це мета, на досягнення якої спрямована господарська діяльність: створення нового продукту, зміна споживної вартості існуючого, надання послуг виробничого характеру, створення об'єктів інтелектуальної власності тощо.

Перелік можливих цілей сумісної діяльності, наведений у ст. 430 ЦК України, не є вичерпним, як зазначала у своїх роз'ясненнях президія Вищого арбітражного суду України.

Господарчі суб'єкти різних форм власності не позбавлені права укладати договір для досягнення спільної господарської мети шляхом їх сумісної діяльності, яка не забороняється чинним законодавством. Суб'єктами (учасниками) договору про сумісну діяльність виступають фізичні та юридичні особи.

Раніше, згідно зі ст. 430 ЦК України, громадяни могли укладати договори про сумісну діяльність для задоволення лише своїх особистих побутових потреб і тільки між собою. Юридичні особи могли укладати такий договір тільки для досягнення господарської мети. Законами України «Про власність», «Про підприємництво», «Про підприємства в Україні», «Про зовнішньоекономічну діяльність» та ін. ці обмеження були зняті. Наприклад, згідно зі ст. 4 Закону України «Про власність» власник має право вчиняти щодо свого майна будь-які дії, що не суперечать закону. Він може використовувати майно для здійснення господарської та іншої,